

שיעור יארצייט לז"נ אמי מורתי הרבנית מרים ברכה בת הרב מאיר יהושע ע"ה

מלחמת מצוה ורשות

(1) סוטה דף מד עמוד ב

בד"א - במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה; אמר רבי יהודה: ..במה דברים אמורים - במלחמות מצוה, אבל במלחמות חובה הכל יוצאין, אפי' חתן מחדרו וכלה מחופתה

(2) סוטה דף מד עמוד ב

בד"א - במלחמות הרשות כו'. א"ר יוחנן: רשות דרבנן זו היא מצוה דרבי יהודה, מצוה דרבנן זו היא חובה דרבי יהודה. אמר רבא: מלחמות יהושע לכבש - דברי הכל חובה, מלחמות בית דוד לרווחה - דברי הכל רשות, כי פליגי - למעוטי עובדי כוכבים דלא ליתי עלייהו, מר קרי לה מצוה, ומר קרי רשות; נפקא מינה? לעוסק במצוה שפטור מן המצוה. הדרן עלך משוח מלחמה

(3) ירושלמי סוטה ח:ז

בירושלמי: "רבי יהודה היה קורא מלחמת רשות (ב"פני משה" מגיה: מצוה) כגון אבן דאזלין עליהון, מלחמה חובה כגון דאתיין אינון עלין

דעת הרמב"ם

(4) רמב"ם הלכות מלכים פרק ד הלכה י

כל הארץ שכובש הרי היא שלו ונותן לעבדיו ולאנשי המלחמה כפי מה שירצה, ומניח לעצמו כפי מה שירצה, ובכל אלו הדברים דינו דין, ובכל יהיו מעשיו לשם שמים, ותהיה מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת, ולמלאות העולם צדק, ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה', שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות, שנאמר ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו

(5) רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה א

אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה, ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, ואחר כך נלחם במלחמת הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו

ועיין כס"מ ולח"מ

(6) לחם משנה הלכות מלכים פרק ה הלכה א

הלכה א

[א] זו מלחמת שבעה עממין כו'. תמה הרב כ"מ דלמה לא קרא רבינו לזו מלחמת חובה ולא ידעתי מקום לתמיהתו דרבינו פסק כרבנן ולדידהו ליכא אלא תרי דינים מצוה ורשות דמלחמת בית דוד לרווחה ולמעוטי עכו"ם דלא ליתו עלוייהו הוי רשות ומלחמת יהושע הוי מצוה ובמלחמת יהושע הכל יוצאין שהיא מצוה אבל בשאר אין יוצאין הכל וכיון שכן אין צריך לומר לדבריהם אלא מצוה לעלויי מעלה אחת מינה לרשות וכמו שפירש שם רש"י ז"ל בסוף משוח מלחמה דבשלמא לר' יהודה איצטריך לומר חובה דתלתא דינים הוי חובה ומצוה ורשות חובה הוי מלחמת שבעה עממין דהכל יוצאין לה מצוה הוי למעוטי עכו"ם דלא ליתו עלייהו דקרינן לה מצוה משום דלא הוי כחובה שהכל יוצאין אבל מ"מ לא הוי כרשות שהעוסק בה פטור ממצוה אחרת מה שאין כן ברשות ומלחמת בית דוד לרווחה רשות דלא הוי עוסק במצוה לפטור ממצוה אחרת אבל לרבנן ליכא אלא תרי דינים ולדידהו לא איכפת להו לקרות חובה וכמבואר בדברי רש"י ז"ל שם אבל מ"מ קשה למה לא כתב רבינו דהא דלמעוטי עכו"ם דלא ליתו

עלייהו הוי רשות כרבנן דאמרי למעוטי עכו"ם דלא ליתו עלייהו דהוי רשות ולא כתב אלא שנלחם עם שאר העם להרחיב גבול ישראל דהיינו מלחמת בית דוד לרווחא דאמרו בגמרא דהכל מודים בה וחלוקה דפולוגתא לא הוזכרו בדבריו כלל. וי"ל דהוזכרה במה שאמר ולהרבות בגדולתו ושמעו דהכוונה שיראו ממנו ולא יבאו עליו והיינו למעוטי עכו"ם דלא ליתו עלייהו

ועיין קרן אורה מד: ד"ה והרמב"ם

7) רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה ב

מלחמת מצוה אינו צריך ליטול בה רשות בית דין, אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת, אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא על פי בית דין של שבעים ואחד

8) רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה כג – כד-פיקו"נ דיחיד ורבים

הלכה כג

גוים שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת ואין עושין עמהן מלחמה, ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין י ומחללין עליהן את השבת, ובכל מקום אם באו על עסקי נפשות או שערכו מלחמה או שצרו סתם יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת, ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת, ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת, וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא.

הלכה כד

וכן ספינה המטרפת בים או עיר שהקיפה נהר מצוה לצאת בשבת להצילן בכל דבר שיכול להצילן, ואפילו יחיד הנרדף מפני הגוים או מפני נחש או דוב שהוא רודף אחריו להרגו מצוה להצילו, ואפילו בעשיית כמה מלאכות בשבת ואפילו לתקן כלי זיין להצילו מותר, וזועקים עליהן ומתחננים בשבת ומתריעין עליהן לעזור אותם, ואין מתחננים ולא זועקין על הדבר בשבת

9) שו"ע תכונא לא תעמוד על דם ריעך

לו פח ולא גילה אוזן חברו והודיעו; או שידע בעובד כוכבים או באנס שהוא בא על חברו, ויכול לפייסו בגלל חברו (ולהסיר מה שבלבו ולא פייסו, וכיוצא בדברים אלו, {ב} <ב> עובר על לא תעמוד על דם רעך (ויקרא יט, טז

10) סמ"ע סימן תכ"ו ס"ק ב

(ב) עובר על לא תעמוד כו'. ובהגהות מיימוניות [פ"א מרוצח הט"ו דפוס קושטא] כתבו דבירושלמי [ראה סוף פ"ח דתרומות] מסיק דצריך אפילו להכניס עצמו בספק סכנה עבור זה, והביאו הב"י [סעיף ב'], וכתב ז"ל, ונראה שהטעם הוא מפני שהלה ודאי הוא ספק, עכ"ל. גם זה השמיטו המחבר ומור"ם ז"ל, ובזה י"ל כיון שהפוסקים

11) פתחי תשובה חושן משפט סימן תכ"ו ס"ק ב

(ב) עובר על לא תעמוד. עיין סמ"ע סק"ב בענין להכניס עצמו בספק סכנה בשביל הצלת חברו. ועיין בספר אגודת אזוב מהגאון מהר"ם זאב זצ"ל שכתב טעם נכון מה דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו דברי הירושלמי בזה, משום דס"ל דתלמודא דידן פליג על הירושלמי בהא ע"ש. ושם בסוף הספר בהשמטות הביא בשם הרדב"ז ח"ג ס' תרכ"ז שכתב כן בפשיטות דספיקא דידיה עדיף מודאי דחבריה [עיין מה שכתבתי בפ"ת ליו"ד סימן קנ"ז ס"ק ט"ו הבאתי דברי רדב"ז אלו ע"ש], והוא ז"ל כתב על זה, אולם צריך לשקול הענין היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר, כאותה שאמרו סוף פרק אלו מציאות דף ל"ג [ע"א] גבי שלך קודם לכל אדם, שכל המדקדק בעצמו כך סוף בא לידי כך, וכ"ה בשו"ע [חו"מ] סימן רס"ד סעיף א' ע"ש: הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו בפסקיהן, משו"ה השמיטוהו גם כן

12) תנחומא פינחס-הבא להורגך השכם והורגו-

צור את המדימנים- מכאן אמרו חכמים הבא להרגך השכם והרגו

[סנהדרין עב:- הבא במחותר מצילין בנפשו- ביחיד...ומוותר]

ועיין רמב"ם נזק"מ ה:א

קול דודי דופק- הערה 23- הרחב מלחמת עמלק

מורה נבוכים- א:נד- בענין לא תחיה נשמה- הצלת הדת

ספר המצות לרב חפץ גאון (צוקר, נוא יארק, עמ' 50)

אבל מלחמת חובה כגון המלחמה בכנענים בימי יהושע או המלחמה באנשים שיצאו להלחם בנו ומבקשים את נפשותינו...

13) רמב"ם על משנה מסכת סוטה פרק ח משנה ז.

[ו] אין מחלוקת ביניהם שמלחמת שבעה עממין ומלחמת עמלק חובה. ואין מחלוקת ביניהם שמלחמת שאר הארצות של שאר האומות רשות. לא נחלקו אלא במלחמת אומות הנלחמים בהם כדי להחלישם שלא ילחמו בישראל ולא יתנפלו על ארצם, תנא קמא קורא את זה רשות. ור' יהודה קורא למלחמה זו מצוה. ולדעת ר' יהודה מי שהיה עוסק במלחמה זו או בצרכיה פטור מן המצות לפי שכלל הוא אצלינו כמו שידעת העוסק במצוה פטור מן המצוה. ולדעת תנא קמא אינו עוסק במצוה. ואין הלכה כר' יהודה

14) משנה מסכת סנהדרין פרק א משנה ה

ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד א

15) פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק א משנה ה

אבל מלחמת הרשות למדנו אותה ממה שהיה דוד עושה, לפי שלא היה יוצא למלחמת הרשות אלא עד שמקבל הסכמת סנהדרי גדולה כמו שמפורסם אצלינו ממנהגיו עליו השלום. ומלחמת הרשות, היא מלחמת עמון ומואב וישמעאל ודומיהם. ומלחמת מצוה, היא מלחמת עמלק ושבעה עממין בלבד

16) ספר המכבים א:ג-

ויעבור קול במחנה- מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, או אירש אשה ולא לקחה, או נטע כרם ולא חללו או איש ירך לבבו, לך וישבו לביתו ככתוב בספר תורת ה'

17) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מב עמוד א

משוח מלחמה ופרשת חזרה מעורכי מלחמה-

מתני'. משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם - בלשון הקודש היה מדבר, שנאמר: והיה כקרבכם אל המלחמה / ונגש הכהן - זה כהן משוח מלחמה, ודבר אל העם - בלשון הקודש, ואמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויביכם - ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין, שאם תפלו בידם ירחמו עליכם, כמה שנאמר: ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערומיהם הלבישו מן השלל וילבישום וינעילום ויאכילום וישקום ויסכום וינהלום בחמורים לכל כושל ויביאום יריחו עיר התמרים אצל אחיהם וישבו שומרון וגו', על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם; אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו וגו', אל ירך לבבכם - מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות, אל תיראו - מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין, אל תחפזו - מקול קרנות, אל תערצו - מפני קול צווחות; כי ה' אלהיכם ההולך עמכם - הם באין בנצחוננו של בשר ודם ואתם באים בנצחוננו של מקום, פלשתים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, בני עמון באו בנצחוננו של שובך,

מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, ואתם אי אתם כן, כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם וגו' - זה מחנה הארון

18) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מב עמוד א

גמ'. מאי קאמר? הכי קאמר, שנאמר: ודבר, ולהלן אומר: משה ידבר והאלהים יעננו בקול, מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. תנו רבנן: ונגש הכהן ודבר אל העם - יכול כל כהן שירצה? ת"ל: ודברו השוטרים, מה שוטרים בממונה, אף כהן בממונה. ואימא: כהן גדול! דומיא דשוטר, מה שוטר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו. כהן גדול נמי האיכא מלך על גביו! בעבודתו קאמר. ואימא: סגן! סגן לאו ממונה הוא, דתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים: למה סגן ממונה? שאם אירע בו פסול בכהן גדול, נכנס ומשמש תחתיו

ואמר אליהם שמע ישראל. מאי שנא שמע ישראל? אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית - אי אתם נמסרין בידם

19) תוספות מסכת סוטה דף מב עמוד א ד"ה משוח מלחמה

משוח מלחמה - נראה האי דלא תנא הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד כדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב). מקרא בכורים כיצד משוח דהתם סליק מיניה דתני לעיל מיניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל תימה למה הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחרי כולן ויש לומר דהתם הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיירי בפרשת המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הכא שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דזוטרי מיליה ופסיק ושדי להו וא"ת וליתני לעיל פרשת משוח מלחמה כדתני פרשת עגלה ערופה יש לומר דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה שהרי לא נתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה

20) רש"י מסכת סוטה דף לב עמוד א ד"ה פרשת משוח

פרשת משוח מלחמה - (שם/דברים/כ) והיה כקרבכם אל וגו' שמע ישראל אתם קרבים היום וגו' כי ה' אלהיכם וגו'.

21) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קצא

והמצוה הקצ"א היא שצונו שנמנה כהן שיוכיח לעם תוכחת המלחמה ויחזיר מי שאינו ראוי להלחם אם לחולשתו או בעבור שתהיה מחשבתו בעניין יחייב לו מיעוט הגבורה למלחמה, והם השלשה דברים שביאר הכתוב (שם), ואחר כן יכנסו למלחמה. וזה הכהן ייקרא (סוטה פ"ז מ"ב ורפ"ח, מכות פ"ב מ"ו) משוח מלחמה. ויאמר בתוכחתו הלשון הנזכר בתורה **ויוסיף על זה מאמרים יעוררו העם למלחמה ויביאם להסתכן בנפשם לעזור דת האל ולשמרה ולהנקה מן הסכלים בה המפסידים יושר המדינות**. והוא אמרו ית' (שם) והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן וכו'. ואחר כן יצוה להכריז במערכות החיל שישבו חלושי הלבבות וכל מי שבנה בית חדש ולא חנכו או שנטע כרם ולא חללו או שארש אשה ולא לקחה כמו שבא לשון הכתוב והוא אמרו ית' (שם) ודברו השוטרים, אמרו בגמר סוטה (מג א) ודברו השוטרים כהן מדבר ושוטר משמיע. **וזה כולו כלומר תוכחת משוח מלחמה וההכרזה בעורכי המלחמה הוא חובה במלחמת הרשות ובה הוא דין זה. ואמנם מלחמת מצוה [ע' קפז - ח ול"ת מח] אין בה שום דבר מזה לא תוכחת ולא הכרזה כמו שהתבאר בשמיני מסוטה (מד ב). ושם התבאר משפטי מצוה זו**

22) ירושלמי יומא א:א- משוח מלחמה

ומנין שהוא (משוח המלחמה) מתמנה כהן גדול? שנאמר: 'פנחס בן אלעזר נגיד היה עליהם'

ב"קרבן העדה" כתב: "דסלקא דעתך אמינא כיון שהוא משוח מלחמה אינו ראוי לבוא אל אהל מועד לשרת בקודש לעולם"

השוה הגר"מ בגרי"ז סוטה מב.

איסור לירא מן המלחמה-

23) ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה נח

והמצוה הנ"ח היא שהזהירנו מלירא מן הכופרים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם אבל חובה עלינו להתגבר ולעמוד ולהתחזק כנגד העם האחר וכל מי שיוסג אחור ויברח כבר עבר על לא תעשה והוא אמרו יתעלה (ר"פ עקב) לא תערוץ מפניהם. ונכפלה האזהרה ואמר (ס"פ דברים) לא תיראום. ונכפל הצווי בזה הענין הרבה. כלומר שלא יברחו ושלא ישוּבו לאחור בעת המלחמה. **כי בענין זה אפשר לקיים אמונת האמת.** וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשמיני מסוטה

24) השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה נח

כתב הרב והמצוה חמשים ושמונה שנמנענו מלפחד מהכופרים בשעת מלחמה והוא אמרו יתעלה לא תערוץ מפניהם וכפל המניעה לא תיראום. ויכפלו שוטרי העם זה העניין (שופטי' כ הובא במ"ע קצא). וזו הבטחה לא מצוה. ואם מניעה היא לא יוסיפו השוטרים ויאמרו מי האיש הירא ורך הלבב שעבר הלאו יפרסם חטאו ויחזור

[עין רמב"ן עה"ת, כרמב"ם....]

טיב הל' מלכים ברמב"ם-

25) רמב"ם הלכות מלכים הקדמה

הלכות מלכים ומלחמותיהם. יש בכללן שלש ועשרים מצות. עשר מצות עשה, ושלוש עשרה מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) למנות מלך בישראל. (ב) שלא ימנה מקהל גרים. (ג) שלא ירבה לו נשים. (ד) שלא ירבה לו סוסים. (ה) שלא ירבה לו כסף וזהב. (ו) להחרים שבעה עממים. (ז) שלא לחיות מהן כל נשמה. (ח) למחות זרעו של עמלק. (ט) לזכור מה שעשה עמלק. (י) שלא לשכוח מעשיו הרעים ואריבתו בדרך. (יא) שלא לשכון בארץ מצרים. (יב) לשלוח שלום ליושבי העיר כשצרים עליה, ולדון בה כאשר מפורש בתורה ואם תשלים ואם לא תשלים. (יג) שלא לדרוש שלום מעמון ומואב בלבד כשצרים עליהם. (יד) שלא להשחית אילני מאכל במצור. (טו) להתקין יד שיצאו בו בעלי המחנה להפנות בו. (טז) להתקין יתד לחפור בו. (יז) למשוח כהן לדבר באזני אנשי הצבא בשעת המלחמה. (יח) להיות מארס, ובונה בנין, ונוטע כרם, שמחים בקנינים שנה תמימה, ומחזירין אותן מן המלחמה. (יט) שלא יעבור עליהם לכל דבר, ולא יצאו אפילו לצרכי העיר ולצרכי הגדוד, ודומה להם. (כ) שלא לערוץ ולחזור לאחור בשעת המלחמה. (כא) דין יפת תואר. (כב) שלא תמכר יפת תואר. (כג) שלא יכבשה לעבדות אחר שנבעלה. וביאור מצות אלו בפרקים אלו

26) רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה א - ג

הלכה א

שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק, ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה

הלכה ב

מינוי מלך קודם למלחמת עמלק, שנאמר אותי שלח ה' למשחך למלך עתה לך והכיתה את עמלק, והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית, שנאמר והי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארזים וגו', מאחר שהקמת מלך מצוה למה לא רצה הקדוש ברוך הוא כששאלו מלך משמואל, לפי ששאלו בתרעומת, ולא שאלו לקיים המצוה אלא מפני שקצו בשמואל הנביא, שנאמר כי לא 'אותך מאסו כי אותי מאסו וגו'

הלכה ג

אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו דודו שמינם שמואל הרמתי ובית דינו

27) רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ז

הלכה ז

כשמעמיד המלך מושחין אותו **בשמן המשחה**...

והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה, היה ממלא ביראה אף על פי שאינו ממלא בחכמה מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו, **וכל מי שאין בו יראת שמים אף על פי שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל**

28) רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ח

נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל, **והיה אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה'**, הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו, אף על פי שעיקר המלכות לדוד ויהיה מבניו מלך

29) רמב"ם הלכות מלכים פרק ב הלכה א

כבוד גדול נוהגין במלך, ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם, שנאמר שום תשים שתהא אימתו עליך, אין רוכבין על סוס, ואין יושבין על כסאו...

30) רמב"ם הלכות מלכים פרק ב הלכה ד

...ואם נכנס לעזרה והיה מזרע דוד ישב, **שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד**, שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה' /ה

31) רמב"ם הלכות מלכים פרק ב הלכה ה – ו

אפילו נביא עומד לפני המלך משתחוה ארצה, שנאמר הנה נתן הנביא ויבא לפני המלך וישתחו למלך, **אבל כהן גדול אינו בא לפני המלך אלא אם רצה**, ואינו עומד לפניו **אלא המלך עומד לפני כהן גדול**, שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד, **אעפ"כ מצוה על כהן גדול לכבד את המלך ולהושיבו ולעמוד מפניו כשיבא לו**, ולא יעמוד המלך לפניו אלא כשישאל לו במשפט האורים, **וכן מצוה על המלך לכבד לומדי התורה**, וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפנייהם ויושיבם בצדו, וכן היה יהושפט מלך יהודה עושה אפילו לתלמיד חכם היה עומד מכסאו ומנשקו וקורא לו רבי ומורי, במה דברים אמורים בזמן שיהיה המלך בביתו לבדו הוא ועבדיו יעשה זה בצינעה, **אבל בפרהסיא בפני העם לא יעשה**, ולא יעמוד מפני אדם, ולא ידבר רכות, ולא יקרא לאדם **אלא בשמו כדי שתהא יראתו בלב הכל**.

הלכה ו

כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול, וחייב הכל בכבודו, כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל שנאמר ולבי חלל בקרבי, ולא ינהג גסות לב בישראל יתר מדאי, שנאמר לבלתי רום לבבו מאחיו, ויהיה חונן ומרחם לקטנים וגדולים, ויצא ויבא בחפציהם ובטובתם, ויחוס על כבוד קטן שבקטנים, וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים ידבר רכות, שנאמר שמעוני אחי ועמי, ואומר אם היום תהיה עבד לעם הזה וגו', לעולם יתנהג בענוה יתירה, **אין לנו גדול ממשה רבינו** והוא אומר ונחנו מה לא עלינו תלונותיכם, ויסבול טרחם ומשאם ותלונותם וקצפם כאשר ישא האומן את היונק, רועה קראו הכתוב, לרעות ביעקב עמו, ודרכו של רועה מפורש בקבלה כרועה עדרו ירעה בזרועו. 'יקבץ טלאים ובחיקו ישא וגו'.

32) רמב"ם הלכות מלכים פרק ג הלכה א

הלכה א

בעת שישב המלך על כסא מלכותו, כותב לו ספר תורה לעצמו יתר על הספר שהניחו לו אבותיו, ומגיהו מספר העזרה על פי בית דין של שבעים ואחד, אם לא הניחו לו אבותיו או שנאבד כותב שני ספרי תורה, **אחד מניחו בבית גנזיו שהוא מצווה בו ככל אחד מישראל, והשני לא יזוז מלפניו**, אלא בעת שיכנס לבית הכסא, או לבית

המרחץ, או למקום שאין ראוי לקריאה, **יוצא למלחמה והוא עמו**, נכנס והוא עמו, יושב בדין והוא עמו, מיסב והוא כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו

(33) רמב"ם הלכות מלכים פרק ג הלכה ד – ו

הלכה ד

ולא ירבה לו כסף וזהב להניח בגזיו ולהתגאות בו או להתנאות בו, אלא כדי שיתן לחיילותיו ולעבדיו ולשמשי, וכל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה' **ולהיות שם מוכן לצרכי הצבור ולמלחמות הרי זה מצוה להרבותו**, ואין אסור אלא להרבות לעצמו בבית גזיו שנאמר ולא ירבה לו, ואם הרבה לוקה

הלכה ה

המלך אסור לשתות דרך שכרות, שנאמר אל למלכים שתו יין, **אלא יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה**, שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו

הלכה ו

וכן לא יהיה שטוף בנשים, אפילו לא היתה לו אלא אחת לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר הטפשים, שנאמר לא תתן לנשים חילך, על הסרת לבו הקפידה תורה שנאמר ולא יסור לבבו, **שלבו הוא לב כל קהל ישראל לפיכך דבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם שנאמר כל ימי חייו**

(34) רמב"ם הלכות מלכים פרק ג הלכה ח – י

הלכה ח

כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו, אפילו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך או שלא יצא מביתו ויצא חייב מיתה, ואם רצה להרגו יהרג, שנאמר כל איש אשר ימרה את פיך, וכן כל המבזה את המלך או המחרפו יש למלך רשות להרגו, כשמעי בן גרא, ואין למלך רשות להרוג אלא בסייף בלבד, ויש לו לאסור ולהכות בשוטין לכבודו, **אבל לא יפקיר ממון ואם הפקיר הרי זה גזל**

הלכה ט

המבטל גזרת המלך בשביל שנתעסק במצות, אפילו במצוה קלה הרי זה פטור, **דברי הרב ודברי העבד דברי הרב קודמין ואין צריך לומר אם גזר המלך לבטל מצוה שאין שומעין לו**

הלכה י

כל ההורג נפשות שלא בראיה ברורה, או בלא התראה, אפילו בעד אחד, או שונא שהרג בשגגה, **יש למלך רשות להרגו ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה**, והורג רבים ביום אחד ותולה ומניחן תלויים ימים רבים להטיל אימה ולשבר יד רשעי העולם

(35) רמב"ם הלכות מלכים פרק ד הלכה א

הלכה א

רשות יש למלך ליתן מס על העם לצרכיו או לצורך המלחמות, וקוצב לו מכס ואסור להבריא מן המכס...

(36) רמב"ם הלכות מלכים פרק ד הלכה ב

ושולח בכל גבול ישראל ולוקח מן העם הגבורים ואנשי חיל ועושה מהן חיל למרכבתו ובפרשיו...

(37) רמב"ם הלכות מלכים פרק ד הלכה ג

ולעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו...

הלכה ו

ולוקח השדות ב והזיתים והכרמים לעבדיו כשילכו למלחמה ויפשטו על מקומות אלו אם אין להם מה יאכלו אלא **„משם, ונותן דמיהן, שנאמר ואת שדותיכם ואת כרמיכם וזיתיכם הטובים יקה ונתן לעבדיו**

39) ז' עממים ועמלק- וקדושת א"י- המשך פ"ה הל' מלכים-

מצות עשה להחרים שבעה עממין שנאמר החרם תחרימם, וכל שבא לידו אחד מהן ולא הרגו עובר בלא תעשה. שנאמר לא תחיה כל נשמה, וכבר אבד זכרם.

הלכה ה

וכן מצות עשה לאבד זכר א עמלק, שנאמר תמחה את זכר עמלק, ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו, כדי לעורר איבתו, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק, מפי השמועה למדו זכור בפה לא תשכח בלב, שאסור לשכוח איבתו ושנאתו.

הלכה ו

כל הארצות שכובשין ישראל במלך על פי בית דין, הרי זה כבוש רבים והרי הוא כארץ ישראל שכבש יהושע לכל דבר, והוא שכבשו אחר כבוש כל ארץ ישראל האמורה בתורה.

הלכה ז

ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים ב, מן הים הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר, הכל אסור להתישב בה, בשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים, שנאמר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, לא תוסיף עוד לראותה, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ואלכסנדריוס. בכלל האיסור.

הלכה ח

מותר לחזור לארץ מצרים ג לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות, ואין אסור אלא להשתקע שם, ואין לוקין על לאו זה, שבעת הכניסה מותר הוא, ואם יחשב לישב ולהשתקע שם אין בו מעשה, ויראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין, שהיא מותרת, ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים, או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות, שנאמר כמעשה ארץ מצרים.

הלכה ט

אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה, אבל לשכון בחוצה לארץ אסור אלא אם כן חזק שם הרעב עד שנעשה שוה דינר חטין בשני דינרין, במה דברים אמורים כשהיו המעות מצויות והפירות ביוקר, אבל אם הפירות בזול ולא ימצא מעות ולא במה ישתכר ואבדה פרוטה מן הכיס, יצא לכל מקום שימצא בו ריוח, ואף על פי שמותר לצאת אינה מדת חסידות שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כלייה למקום.

הלכה י

גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה, וכן הוא אומר כי רצו עבדך את אבניה ואת עפרה יחוננו.

הלכה יא

אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין, שנאמר ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא, וכן הקבור בה נתכפר לו, וכאילו המקום שהוא בו מזבח כפרה,

שנאמר וכפר אדמתו עמו, ובפורענות הוא אומר על אדמה טמאה תמות, ואינו דומה קולטתו ד מחיים לקולטתו אחר מותו, ואעפ"כ גדולי החכמים היו מוליכים מתייהם לשם, צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק

הלכה יב

לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"ז, שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, ובפורעניות הוא אומר ואל אדמת ישראל לא יבאו, כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות, שנאמר בבבלה יובאו ושמה יהיו

רמב"ם הלכות מלכים פרק ו הלכה א - ב

40) רמב"ם הלכות מלכים פרק ז הלכה א - ד

הלכה א

אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשות ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה וזהו הנקרא משוח מלחמה. +/השגת הראב"ד/ אחד מלחמת מצוה וכו'. א"א אפשר להיות זה לענין אל ירך לבבכם אבל לענין השאר החוזרים מעורכי המלחמה לא נאמר אלא למלחמת הרשות אבל לא למלחמת מצוה והכי איתא +.בגמרא

הלכה ב

שתי פעמים מדבר משוח מלחמה אל העם, אחת בספר בעת שיוצאין קודם שיערכו המלחמה, אומר לעם מי האיש אשר נטע כרם ולא חללו וגו' כשישמע דבריו יחזור מעורכי המלחמה, ואחת בעורכי המלחמה אומר אל תיראו ולא תחפזו.

הלכה ג

עת שעורכין המערכות והם קרבים להלחם, משוח מלחמה עומד במקום גבוה וכל המערכות לפניו, ואומר להם בלשון הקדש שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם, עד כאן אומר משוח מלחמה וכהן אחר תחתיו משמיע אותו לכל העם בקול רם, ואחר כך מדבר משוח מלחמה מי האיש אשר בנה בית חדש וגו' ומי האיש אשר נטע כרם וגו' ומי האיש אשר ארש וגו', עד כאן משוח מלחמה מדבר והשוטר משמיע לכל העם בקול רם, ואחר כך מדבר השוטר מעצמו ואומר מי האיש הירא ורך הלבב ושוטר אחר משמיע לכל העם

הלכה ד

ואחר שחוזרין כל החוזרין מעורכי המלחמה, מתקנין את המערכות, ופוקדים שרי צבאות בראש העם, ומעמידין מאחור כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים ועזים, וכשילין של ברזל בידיהם, הרוצה לחזור מן המלחמה הרשות בידן לחתוך את שוקו, שתחלת נפילה ניסה, במה דברים אמורים שמחזירין אנשים אלו מעורכי המלחמה במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה

41) רמב"ם הלכות מלכים פרק ז הלכה ט - יא

הלכה ט

כל אלו שחוזרין מעורכי המלחמה, כששומעין את דברי הכהן חוזרין, ומספקין מים ומזון לאחיהם שבצבא, ומתקנין את הדרכים

הלכה י

ואלו שאין יוצאין לעורכי המלחמה כל עיקר, ואין מטריחין אותם לשום דבר בעולם, הבונה בית וחנכו, והנושא ארוסתו או שייבם, ומי שחלל כרמו, אין יוצאין עד תום שנה, שנאמר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח, מפי הקבלה למדו שיהיה נקי שנה בין לבית שקנה, בין לאשה שנשא, בין לכרם שהתחיל לאכול פרוי

הלכה יא

כל השנה אין מספק מים ומזון, ולא מתקן דרך, ולא שומר בחומה, ולא נותן לפסי העיר, ולא יעבור עליו שום דבר בעולם, שנאמר לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר לעבור בשני לאוין, לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגדוד

42) רמב"ם הלכות מלכים פרק ז הלכה טו

הלכה טו

מי האיש הירא ורך הלבב כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו, והרי מפורש בקבלה ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם, וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך

רמב"ם הלכות מלכים פרק ח הלכה א – ב

ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום-

ס"ד דירושלמי במשוח מלחמה לגבי כה"ג..."

"דם לרוב שפכת ומלחמות גדולות עשית לא תבנה בית לשמי".

אפילו המזבח שנגע בו ברזל נפסל: "המזבח נברא להאריך שנותיו של אדם והברזל לקצר שנותיו של אדם, אינו רשאי להניף המקצר על המאריך".

סוף הל חנוכה,

סוף הל' מלכים ויד החזקה